

Okul Öncesi Öğretmenlerin Sürdürülebilirlik Algıları ve Eğitim Uygulamaları*

Seda Ceylan SAĞIR¹ , Seda SARAÇ²

¹Bilim Uzmanı, sedaceylansagir@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3325-8361.

²Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, seda.sarac@es.bau.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4598-4029.

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 22.01.2025	Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik kavramı ve eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış temel bir betimsel nitel araştırmadır. Araştırmada, nitel çalışmalarda yaygın olarak kullanılan kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Veri analizinde ise tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ilin merkez ilçelerindeki devlet ve özel okullarda 3, 4 ve 5 yaş grupları ile görev yapan 30 okul öncesi öğretmeniyle görüşme yapılarak veri toplanmıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutlarına ilişkin farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca öğretmenler, toplumun sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocuklara, sürdürülebilirlik bilinci yüksek bireyler tarafından verilen eğitimin önemine yönelik ifadeler yer vermişlerdir. Öğretmenlerin sürdürülebilirliğin çevresel ve ekonomik boyutlarına yönelik etkinlikler gerçekleştirdikleri; buna karşın toplumsal ve kültürel boyutlara ilişkin etkinliklere daha az yer verdikleri belirlenmiştir. Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik eğitimi, sürdürülebilir kalkınma, okul öncesi dönem, okul öncesi eğitim
Kabul Tarihi: 16.04.2025	
© UEAD 2025 Tüm hakları saklıdır.	

Preschool Teachers' Perceptions of Sustainability and Their Educational Practices

Article Information	ABSTRACT
Received: 22 January 2025	This study adopts a basic descriptive qualitative design to explore preschool teachers' perspectives on the concept of sustainability and sustainability education. The research employed a convenience sampling method, which is commonly used in qualitative studies. Thematic analysis was utilized to analyze the data. Data were collected through interviews with 30 preschool teachers working with 3-, 4-, and 5-year-old children in public and private preschools located in central districts of a province in Türkiye's Southeastern Anatolia Region. Findings indicate that the teachers demonstrate awareness of the environmental, economic, and social dimensions of sustainability. Furthermore, they emphasized the necessity of raising societal awareness regarding sustainability. Teachers also underscored the importance of sustainability education being delivered by individuals who possess a strong sense of sustainability consciousness. It was also observed that classroom practices predominantly focus on the environmental and economic aspects of sustainability, while the social and cultural dimensions receive comparatively less attention. Keywords: Sustainability, sustainability education, sustainable development, preschool period, preschool education.
Accepted: 16 April 2025	
© UEAD 2025 All rights reserved.	

DOI: XXXXXXXXXX

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

Kaynakça Gösterimi: Sağır, S. C. & Saraç, S. (2025). Okul öncesi öğretmenlerin sürdürülebilirlik algıları ve eğitim uygulamaları. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 9(1), 135-149.

Citation Information: Sağır, S. C. & Saraç, S. (2025). Preschool teachers' perceptions of sustainability and their educational practices. *National Journal of Education Academy*, 9(1), 135-149.

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünü kapsamaktadır. * Bu araştırma, Bahçeşehir Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulunun 30 /03/2023 tarihli 2023/03 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

1. GİRİŞ

Sanayi Devriminin başlaması ile artan makine kullanımı, teknolojik ilerlemeler, nüfus artışı ve kentleşme doğal kaynakların tahribatına ve hızla azalmasına yol açmıştır (Ayrancı, 2017). Doğal kaynakların azalması insanlığı; çevresel, ekonomik, kültürel ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır (Siraj vd., 2010). Bu küresel sorunlar çok boyutlu olmakla beraber, sürdürülebilirlik kavramının doğmasına sebep olmuştur. "Sürdürülebilirlik" kavramı ilk olarak 1712'de Alman ormancı Hans Carl Von Carlowitz tarafından ormanların uzun vadeli yönetimi için kullanılmıştır. 1980'lerde çevre hareketlerinin etkisiyle kavram daha geniş bir anlama bürünmüş ve 1987'de Brundtland Raporu (WCED, 1987) ile "sürdürülebilir kalkınma" şeklinde tanımlanmıştır. Brundtland Raporu'nda sürdürülebilirlik, "gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarının karşılanması" olarak ifade edilmiştir. Brundtland Raporu, yaşamın devam etmesi bağlamında kaynakların tükenmesi ile ortaya çıkan tehlikelere yönelik tedbir almak için sürdürülebilirlik düşüncesi yönünde küresel bir tartışmayı tetiklemiştir (Scoones, 2007). Brundtland Raporu'nun yayınlanmasından bu yana (WCED, 1987) sürdürülebilirlik kavramı, politika yapanlar ve bilimsel araştırmacılar için üzerinde durulması öncelikli bir hedef haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik ile ilgili birçok tanım, çevresel performans, toplumsal sorumluluk ve ekonomik katkıyı kapsayan "üçlü sacayağı" kavramına dayanmaktadır.

Brundtland Raporu toplumun ekolojik sorunlarını konu alan, ekolojik kaygılara yönelik konuları görüşmek üzere eski Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında oluşturulan "Ortak Geleceğimiz" raporu olarak da bilinmektedir. Rapor evrensel bir rapor olmakla beraber, sürdürülebilirlik anlayışı bu raporla beraber insanlığın merak konusu olmaya başlamıştır (Yapıcı, 2003). Bilinçsizce tahrip edilen doğa insanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamamakta, kendini yenileme yolunda bir yol katedememektedir. Doğada bulunan kaynakların devamlılığının sağlanması insanlık için önemli bir paradigmadır. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ve ikdisadi alanda büyümeye yönelik iyileştirmeler içeren Brundtland Raporu, ekolojik sorunların yaşamı tehdit ettiğini, yaşamsal ihtiyaçların karşılanması için sürdürülebilir politikalar geliştirilmesini hedeflemiştir (Apaydın, 2023).

Sürdürülebilir politikalar; nüfusu kontrol altına alma, ekonomik kalkınmayı sağlama, risk yönetimi, teknolojiyi doğru kullanma, ekonominin iyileştirilmesi ve çevrenin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını içermektedir (Duran, 2018). Ekonomi, çevre ve toplum birbiriyle etkileşim halindedir ve kültür bu etkileşimin bir parçasıdır. Bu olgular bir arada düşünülerek ve gereken düzenlemeler yapılarak sürdürülebilir politikalar oluşturulabilir (Paker, 2018). Ekonomik sürdürülebilirlik; ekonomik kaygıların olmadığı, mali borçların dengeli olduğu, sanayi menfaatlerinin korunduğu ve dünyadaki toplumların yararını gözetken bir ekonomik sistemi ifade eder (Varcan, 2018). Çevresel sürdürülebilirlik, biyoçeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması ile iklim değişikliğinin önlenmesine odaklanırken (Eş, 2008), toplumsal sürdürülebilirlik, toplumun barış, refah ve güven içinde yaşamasını sağlamayı amaçlar (Duran, 2018).

Sürdürülebilirlik kavramının toplumda anlam kazanması ve duyarlı davranışların kalıcı hale gelmesi için eğitim kritik bir araçtır (Dere & Çinikaya, 2023). Sürdürülebilir bir çevre, ekonomi ve toplum dengesinin sağlanması için erken yaşlarda verilen eğitimin etkili olduğu, eğitimcilere bu konuda önemli sorumluluklar düştüğü görülmektedir (Davis, 2010; Haas & Ashman, 2014). Bireyin yaşamı, erken yaşlarda kazandığı bilgi ve becerilerle şekillenirken, 0-6 yaş arasını kapsayan okul öncesi dönem, çocukların çevre farkındalığının en yüksek olduğu dönemlerden biridir (Koca, 2022). Bu dönemde çocuklara sürdürülebilirlik bilinci kazandırmak, gelecekteki çevresel duyarlılıkları ve toplumsal katkıları açısından

büyük önem taşır (Toran, 2016). Tüketen bir toplum bilincinden üreten bir toplum bilincine geçiş, insanlığın sürdürülebilirliği için önemlidir ve okul öncesi öğretmenleri bu geçişte kilit rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, sürdürülebilirlik kavramının gelecek nesillere aktarılmasında öğretmenlerin, özellikle de okul öncesi öğretmenlerinin katkısı son derece önemlidir (Değirmenci & Gül, 2024). Bu nedenle, okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik kavramını nasıl tanımladığı ve sınıflarında bu konuda hangi uygulamaları gerçekleştirdiği; sürdürülebilirliğin sağlanması için çocukların çevre bilincini ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda bu araştırma okul öncesi öğretmenlerin sürdürülebilirlik konusundaki algılarını anlamak ve sınıfta yaptıkları uygulamaları değerlendirmektedir. Araştırma bulgularının, öğretmenlerin sürdürülebilirlik ile ilgili bilgi ve becerilerini desteklemek için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının içeriğinin oluşturulmasına rehberlik edeceği, aynı zamanda sürdürülebilirlik eğitime yönelik mevcut uygulamaların daha etkili hale getirilmesi için eğitim politikalarına ve program geliştirme süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenleri sürdürülebilirlik kavramını nasıl tanımlamaktadır?
2. Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik eğitime yönelik uygulamaları nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma temel betimsel nitel araştırmadır. Temel betimsel nitel araştırmada araştırmacı katılımcıların olayı nasıl anladığına odaklanır ve söz konusu durum ile ilgili fikirlerini ve görüşlerini anlamaya çalışır (Merriam, 2013). Katılımcı görüşlerini öznellikten uzaklaşmadan yansıtılmasının yanı sıra bu görüşlerin yansıttığı asıl anlamın sadeleştirilerek daha derinlemesine tasvir eder (Mutlu, 2020).

2.1. Araştırma Grubu

Bu çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme modeli tercih edilmiştir. Bu örnekleme yöntemi, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ve uygulaması düşük maliyetli bir yaklaşımdır (Patton, 2005). Araştırma, Gaziantep ilinin merkez ilçeleri Şahinbey ve Şehitkâmil’de bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı üç devlet okulu ve üç özel okulda gerçekleştirilmiştir. Katılımcı grubunu, bu okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada, 15 devlet okulu ve 15 özel okul öğretmeni olmak üzere toplamda 30 okul öncesi öğretmeni ile 3, 4 ve 5 yaş grubu öğrencilere yönelik görev yapan öğretmenlerden veri toplanmıştır.

Katılımcıların mezuniyet durumlarının yüzdelik dağılımı incelendiğinde, %66.67’sinin lisans mezunu, %23.33’ünün ön lisans mezunu ve %10’unun ise lisansüstü eğitim almış olduğu görülmektedir. Bu dağılım, öğretmenlerin akademik geçmişlerinde belirgin bir çeşitliliğe işaret etmektedir. Katılımcıların yaş aralığı 22 ile 52 arasında değişmekte olup, mesleki deneyimleri 2 yıldan 32 yıla kadar değişiklik göstermektedir. Araştırma kapsamına normal gelişim gösteren çocuklarla görev yapan okul öncesi öğretmenleri dahil edilmiştir; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenler ise çalışmaya alınmamıştır. Araştırma etiği çerçevesinde katılımcılar, Ö1, Ö2, ...Ö30 şeklinde kodlanarak tanımlanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın verileri, yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının belirlediği bir görüşme formu ve sorular etrafında yapılırsa da katılımcıların niteliklerine bağlı olarak esnek bir biçimde ele alınabilmektedir (Dömbekçi & Erişen, 2022). Görüşme soruları, ilgili literatür taranarak araştırmacılar tarafından başlangıçta sekiz soru olarak hazırlanmıştır. Ardından, nitel araştırma konusunda deneyimli ve okul öncesi eğitim alanında uzman iki akademisyenin değerlendirmeleri doğrultusunda sorular beşe indirilmiş; bazı ifadelerde kelime değişiklikleri ve sadeleştirmeler yapılmıştır. Sorulara nihai şekli, araştırma katılımcılarının dışında kalan üç okul öncesi öğretmenliği mezunu ile yapılan pilot görüşmeler sonrasında verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın veri toplama süreci, X Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 13.04.2023 tarihli ve 2023/03 sayılı toplantısında verilen etik kurul onayı sonrasında, Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınması ile başlatılmıştır. Araştırmacı, belirlenen anaokullarının müdürlerinden randevu alarak görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğretmenlerin isim ve iletişim bilgileri edinilmiştir. Ardından, öğretmenler ile telefon yoluyla iletişime geçilerek görüşme tarihleri ve saatleri planlanmış; belirlenen tarihlerde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mart-Nisan 2024 tarihleri arasında tamamlanan tüm görüşmelerde öğretmenlerin gönüllü katılımı esas alınmıştır. Görüşmeler öncesinde, öğretmenlere bilgilendirilmiş onam formları sunulularak araştırmanın amacı, konusu ve gönüllü katılımcı hakları hakkında bilgilendirme yapılmış ve onamları alınmıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, nitel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilen, verilerin anlamını ve özünü derinlemesine yorumlamaya olanak tanıyan esnek bir yöntemdir (Braun & Clarke, 2019). Analiz sürecinde Clarke ve Braun'un (2012) yaklaşımı esas alınmıştır. İlk olarak, toplanan veriler bilgisayara aktarılmış ve görüşmelerden alınan ses kayıtları yazıya dökülerek deşifre edilmiştir. Ardından, metinler dikkatle okunarak başlangıç kodları oluşturulmuştur. Kodlama sürecinde, veriler anlamlı bir bütünlük sağlayacak şekilde gruplandırılarak belirli temalar altında toplanmıştır. Bu analiz sürecinde iki araştırmacı, verileri ayrı ayrı analiz etmiş ve ardından sonuçlarını bir araya getirerek karşılaştırmıştır. Analizler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar konusunda uzlaşa sağlamak amacıyla görüşmeler yapılmış ve ortak bir karara varılarak ilerlenmiştir. Araştırmacılar, belirledikleri temalar ve kodlar arasında tutarlılığı sağladıktan sonra verileri kategorize etmiş; anlam bütünlüğü sağlamak için gerekli ekleme ve çıkarmaları yaparak verileri son haline getirmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu şekilde, veriler belirlenen tema ve kategoriler doğrultusunda sınıflandırılarak analiz tamamlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1 Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik tanımları

Araştırma verilerinin analizi sonucu çıkan temalar; katılımcılara yöneltilen “Sürdürülebilir bir dünya denilince aklınıza ne geliyor?” ve “Sürdürülebilir bir dünya için kendi hayatınızda ne gibi tedbirler alıyorsunuz?” sorularından elde edilen bulgular doğrultusunda *ekonomik sürdürülebilirlik*, *çevresel sürdürülebilirlik*, *toplumsal sürdürülebilirlik* ve *kültürel sürdürülebilirlik* şeklinde kategorize edilmiştir.

Tablo 1., okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik kavramına yönelik görüşlerine ilişkin temalar ve kategorileri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik kavramına yönelik görüşleri

Temalar	Kategoriler
Ekonomik Sürdürülebilirlik	Tasarruf etmek
	Birikim yapmak
	İsraf etmemek
	Tutumlu olmak
	İstihdam sorunlarını gidermek
	Hayat standartlarını yükseltmek
Çevresel Sürdürülebilirlik	Üretim tüketim dengesi sağlamak
	Geri dönüşüm
	Doğal kaynakların korunması
	Ekolojik denge
	Küresel ısınma
	Yeşil alanların korunması
Toplumsal Sürdürülebilirlik	Çevreyi kirletmemek
	Organik yaşam
	Etik ve ahlaki değerler
	Sosyal bünye
	Nezaket kuralları
	Sağlıklı olmak
Kültürel Sürdürülebilirlik	Toplum bilinci
	Kişisel gelişim
	Güvenli alanlar
	Ahlaki değerleri korumak
	Örf ve adetler
	Gelenek ve görenekler
	Kültürün nesiller üzerindeki etkisi

3.1.1 Ekonomik sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirlik teması altında katılımcıların, maddi konularda dikkatli harcama yapmanın önemini vurgulayarak tasarruf yapmanın; geleceğe yönelik finansal güvence sağlama amacıyla birikim yapmanın ve israf etmemenin önemine yönelik ifadeleri olduğu görülmektedir.

Buna yönelik ifadelere aşağıda yer verilmektedir:

“Sürdürülebilir bir dünya için tasarruf yapıyoruz. Mecburen tasarruf yapıyoruz. Çünkü gelen gelir ile gider çok farklı. Kart kullanımını durdurdum mesela, gelenle idare etmeye çalışıyorum.” (Ö1)

“Alışverişlerimizi mesela kısa sürede tutuyoruz. Yani o an sadece ihtiyacımız olan şeyi alıyoruz. Daha fazlasını almıyoruz. Eskiden tabii ki bu böyle değildi. Mesela markete girdiğimizde her şeyi alıp çıkabiliyorduk. Ama şu zamanda sadece ihtiyacımız olan şeyi alıp çıkıyoruz. Daha sonra ihtiyacımız olduğu zamanda alırsız diye düşünüyoruz.” (Ö12)

Aynı zamanda birikim yapmak konusu bu temada öne çıkmaktadır. Birikim yapıldığı ile ilgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Para biriktiriyorum sürdürebilmek için, ileriki yaşantıma yatırım yapabilmek için, çocuklarımın iyi eğitim alması için çaba harcıyorum.” (Ö2)

Günlük ihtiyaçlara yönelik sınırlı tüketim yaparak, israf etmemek konusu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Fazla alıp depolamak yerine sadece ihtiyacım olan kadarını alıyorum.” (Ö10)

Katılımcılar tarafından gereksiz tüketimden kaçınıp mevcut kaynakların korunmasının önemi de vurgulanmıştır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Okumayacağımız kitabı almayalım, giymeyeceğimiz kıyafeti almayalım, önce üreteceğiz sonra tüketeceğiz.” (Ö11)

Özetle; katılımcı öğretmenler, ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında maddi konularda dikkatli olmanın önemine vurgu yaparak tasarruf yapmanın, geleceğe yönelik finansal güvence sağlamak için birikim yapmanın, israfı önlemenin ve mevcut kaynakları koruyarak gereksiz tüketimden kaçınmanın sürdürülebilir bir ekonomi için temel unsurlar olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, yalnızca ihtiyaç duyulan ürünleri almayı tercih ederek, alışveriş alışkanlıklarını daha bilinçli hale getirdiklerini ve böylece kaynakların daha verimli kullanılmasına katkı sağlamayı hedeflediklerini, tutumlu olma ve üretim-tüketim dengesi gibi önlemleri benimsediklerini ifade etmişlerdir.

3.1.2 Çevresel sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik teması altında katılımcıların; dünyada yaşamın devam etmesi için, geri dönüşüm çalışmaları, çevre temizliği ve yeşil alanların artırılması gibi konularda tedbir almanın önemine yönelik ifadelerinin olduğu görülmektedir.

Malzemelerin tasarruflu kullanılması, geri dönüşüm ve ayrıştırma çalışmaları yapılması konusunda katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmektedir:

“Dünyanın geleceği için, yaşamın devam edebilmesi için, özellikle doğanın bize artık dayanabilmesi için ilk temel sorununuzun geri dönüşüm olduğunu düşünüyorum. Kâğıt, su, elektrik, her ne olursa geri dönüştürmeliyiz.” (Ö16)

“Ben atıklarımı ayrıştırıyorum. Plastik atıklarımı ayrı, cam atıkları ayrı, normal çöplerimizi ayrı noktalara atıyorum.” (Ö17)

Katılımcılar doğaya yapılan tahribatı önlemek için çevre kirliliği konusuna da değinmiştir. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Doğayı kirletmemeye özen gösteriyorum. Çöplerimizi vesaire çöp kutusuna atıyorum.” (Ö23)

Ayrıca bu temada yeşil alanların korunması konusu yer almaktadır. Kentleşme sorunları sebebiyle yeşil alanların tahribatına yönelik bir katılımcı şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Sürdürülebilir bir dünya için kendi hayatımızda ağaç dikmeye özen gösteririz. Gerekli vakıflara bağışta bulunuyoruz.” (Ö5)

Katılımcılar doğal beslenme ve nüfusun devamlılığı için organik yaşam konusuna değinmiştir. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Tarımsal arazilerin, özellikle ata tohumlarıyla yetiştirilen ürünlerin hayatımıza daha çok girmesi gerektiğini düşünüyorum. GDO’lu bitkilerden uzak duralım istiyorum. Kimyasal ürünlerin daha az kullanılması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö21)

Özetle çevresel sürdürülebilirlik temasına yönelik katılımcılar; geri dönüşüm yapmak, malzemeleri çok yönlü kullanmak, enerji ve su tasarrufu, doğal kaynakların tükenmesini önlemek, karbon ayak izi, güneş enerjisi kullanımı, ekolojik denge için tedbirler almak ve küresel ısınma gibi konularda görüş bildirmiştir. Ayrıca bitki, hayvan türlerini ve verimli tarım alanlarını korumak, organik tarım yapmak gibi konularda iyileştirmeler yapmanın dünyanın devamı ve çevresel sürdürülebilirlik için gerekli olduğuna değinmiştir.

3.1.3 Toplumsal Sürdürülebilirlik

Toplumsal sürdürülebilirlik temasına yönelik katılımcıların; sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk, arkadaşlık çerçevesindeki nezaket kurallarının iletişimin devamı ve toplumun ruhsal sağlığı açısından önemli olduğuna yönelik ifadelerinin olduğu görülmektedir.

Bu kategorilere yönelik ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Merhamet ve iyi insan olmak, doğru insan olmak bence en temel şeylerden bir tanesi. Saygı, sevgi, merhamet, iyi niyet, çok çalışmak. Bununla ilgili daha çok farkındalık yaratmaları gerekiyor insanların. İlmli davranış ve hoşgörü inanılmaz etkili.” (Ö18)

“Benim için sürdürülebilir bir dünya demek, insanların birbirine hoşgörülü olması demek. Saygılı olması, haklarına saygılı olması demek. Birbirimizi yeri geldiğinde idare edebilmek demek. Her şeyi sürdürebilmek, dostlukları, arkadaşlıkları, ilişkileri sürdürülebilir hale getirmek veya hayatı daha keyifli hale getirmek için daha güzel çalışmalar yapmak.” (Ö24)

Aynı zamanda katılımcıların sağlıklı beslenmek, kişisel gelişim, motivasyon, zihinsel ve fiziksel sağlık gibi konuların yaşamın devamı için gerekli olduğuna, kişinin kendisine ve kendisinden sonra gelecek bireylere bu bağlamda yatırım yapmasının önemine yönelik ifadeleri olduğu görülmektedir:

Buna yönelik bazı katılımcıların ifadesi dikkat çekmektedir:

“Mesela iyi bir eğitim vermek için eğitim aldım. Bu da sürdürülebilir bir dünyanın gerekliliği diye düşünüyorum. En başta kendime iyi bakmak. Kendimi motive etmek, olumlu düşünmek ve bunu da çevreme ve çocuklarıma, eşime adapte etmek.” (Ö9)

“Hep böyle araştırarak, yenilikleri görerek, öğrenerek, örneklerle bakarak kendimi geliştirmeye çalıştım. Eğitimlere de katılmaya çalıştım. Bu benim için bu mesleği sürdürülebilir hale getiriyor.” (Ö29)

Bu temada katılımcılar tarafından güvenlik ihtiyacı, toplum bilinci gibi kuralların önemi de vurgulanmıştır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Eskiden sokaklarımızda tepelerine tırmandığımız ağaçlar vardı. Trafik bu kadar yoğun değildi. En önemlisi insanlara çok ciddi güven vardı. İnsan olarak çocuğumu dışarı koyamıyorum, trafik çok fazla. İlla bir büyük nezaretinde göndermek veya saat kontrolüyle, şu saat arasında git gel diyerek, çünkü güvensiz bir ortam var.” (Ö29)

Özetle, toplumsal sürdürülebilirlik temasına yönelik katılımcıların; toplumu ilgilendiren her türlü konuda insanların duyarlı davranması gerektiği, kişisel sağlık, etik ve ahlaki değerlerin korunması, yaşamsal faaliyetler için güvenli alanlar oluşturulması, mesleki gelişim, psikososyal sağlık gibi konularda toplum olarak bilinçlenmek ve kendini geliştirmenin toplumsal sürdürülebilirlik açısından önemli olduğuna yönelik ifadeleri olduğu görülmektedir.

3.1.4 Kültürel Sürdürülebilirlik

Kültürel sürdürülebilirlik teması altında katılımcıların, aile bağlarının güçlenmesi, akrabalık ve manevi değerlerin korunması, birlik, beraberlik gibi konuların kültürel sürekliliğin sağlanmasında önemli rol oynadığına yönelik ifadeleri olduğu görülmektedir. Bu kategorilere yönelik ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Aile ziyaretlerine önem gösteriyorum. Akrabalık bağlarını önemsiyorum. Önemli gün ve gecelerde telefon açarak bunu sürdürmeye çalışıyorum. Gelecek için de çocuklarıma böyle iyi örnek olmaya çalışıyorum. Toplumdan soyut, insanlardan soyut yaşamalarını diye.” (Ö2)

Örf ve adetlerin uygulanması, gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi bu temada öne çıkmaktadır. Buna yönelik ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Gelenek ve görenekler de yeni nesil gençlerimize öğretilip bırakılması gereken şeyler. Örneğin bizim bayramlarımız. Bunu aslında sonraki nesiller de unutmasa da bu bayramlar ya da özel günlere bizler de biraz daha önem versek aslında.” (Ö14)

“Atalarımızdan bize emanet, bizden de çocuklara emanet bir dünyanın içindeyiz. Sürdürülebilir derken, yani bu vatan, bu topraklar, su, hava, ekmek emanet geldi. Çocuklarımla toplumun örf ve âdet, gelenek ve göreneklerine göre büyütmeye çalışıyorum.” (Ö22)

Özetle katılımcıların kültürel sürdürülebilirlik kapsamında; inanç, örf, adet, gelenek, görenek, düşünce, davranış gibi değerlerin geleceğe ve gelecek nesillere aktarılması için kendi çevrelerinde ‘bayramlaşma’ geleneğini devam ettirmek, akraba ziyaretleri, önemli günlerde yapılan kutlamalar gibi davranışları sürdürdüklerine ve aynı zamanda kültürün nesiller üzerinde iz bırakması için dil öğrenmek, seyahat etmek, farklı şehir ve ülkelerdeki bakış açılarından da faydalanılarak elde edinilen kültürel sürekliliğe yönelik ifadelerinin olduğu görülmektedir.

3.2 Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta sürdürülebilirlik eğitimi uygulamaları

Katılımcılara yöneltilen “Sürdürülebilir bir dünya için eğitimin rolü nedir?” “Sürdürülebilirlik eğitimi denince aklınıza ne geliyor?” “Siz sınıfınızda sürdürülebilirlik eğitimi bağlamında neler yapıyorsunuz?” soruları doğrultusunda belirlenen tema ve kategoriler aşağıda Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sürdürülebilirlik Eğitimi Uygulamalar

Temalar	Kategoriler
Sorumlu Üretim ve Tüketim Kapsamında Yapılanlar	Kaynakların kullanılması
	Doğa bilinci kazandırma
	Bitki yetiştirme ve ağaçlandırma çalışmaları
	Hayvanları korumak
Geri Dönüşüm Kapsamında Yapılanlar	Üretim
	Ayrıştırma
	Doğal materyal kullanımı
	Artık materyal kullanımı
Toplumsal Normlar için Yapılanlar	Yemek atıklarının kullanımı
	Etik ve ahlaki değerleri korumak
	Kültürel değerlere sahip çıkmak
	Empati

	Başkalarına saygı
	İsraf etmemek
Tasarruf Sağlamak için Yapılanlar	Tutumlu olmak
	Bilinçli tüketim

3.2.1 Sorumlu üretim ve tüketim kapsamında yapılanlar

Sorumlu üretim ve tüketim kapsamında yapılanlar teması altında katılımcılar, doğal kaynakların bilinçli kullanılmasına vurgu yaparak kaynak kullanımı ve doğa bilinci kazandırmak, elektrik ve su tasarrufu konularında görüş bildirmiştir. Atık su kullanımının faydası ve önemli günlerde elektrik ve su kullanımının azaltılmasına yönelik uygulamalarda bulunduklarını ifade etmişlerdir. Kaynakların kullanılması konusunda katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmektedir:

“Yeterli miktarda kullandıktan sonra daha fazla su akıtmamasını söylüyoruz.” (Ö4)

“Çocuklarımızla damla sulama yapmıştık biz. Tüm çiçeklerimizi bildiğimiz serum hortumları, serum poşetleri. Onlara su koyduk, ayarladık, aslında çiçeklerimize serum verdik. O şekilde damla sulama yaptık. Böyle hani hem çiçek için sağlıklı oldu sürekli bir su alma durumu oldu. Mesela elini yıkarken kullandığı atık sudan balkonları yıkadılar. Daha temiz kullandıkları sular oldu. Ya da işte damacanayı değiştiriyor, atık su çıkıyor. Banyo yapıyor, fazla su kalıyor. Yere dökmek yerine işte onu çiçekte kullandılar. Balkonda kullandılar, yağmur sularını kullandılar. Mesela yağmur suyu topladık. Yerleri silerken ablaları onunla sildi.” (Ö6)

Bitki yetiştirme ve ağaçlandırma çalışmaları bu temanın öne çıkan konularından biridir. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Sınıf içerisinde bitki yetiştiriyoruz. Zaman zaman bahçeyi inceliyoruz.” (Ö23)

Hayvanları korumak konusu bu temada öne çıkmaktadır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Yani başka hayvan ya da canlıların birbirine zarar vermeden büyüebilmesi, gelişebilmesi, zarar vermeden döngüsünü devam ettirebilmesini anlatmak adına birçok etkinlik yapmaya çalışıyoruz sınıfta.” (Ö18)

Özetle katılımcılar, sorumlu üretim ve tüketim teması altında doğal kaynakların bilinçli kullanımına vurgu yaparak, doğa bilinci kazandırmak için elektrik ve su tasarrufu uygulamaları gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Atık suyun yeniden kullanılması ve önemli günlerde yapılan etkinlikler sınıf içi uygulamalarda yer almaktadır. Ayrıca bitki yetiştirme ve ağaçlandırma çalışmaları öne çıkarken, hayvanları korumaya yönelik etkinlikler ile doğadaki döngünün sürdürülebilirliğinin vurgulanmaya çalışıldığı dikkat çekmektedir.

3.2.2 Geri dönüşüm kapsamında yapılanlar

Geri dönüşüm kapsamında yapılanlar teması altında katılımcılar, artık materyallerin okul öncesi kademesinde çok fazla biriktiğini vurgulayarak geri dönüşüm ve ayrıştırma çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenci velilerini de dahil ederek, atık yağ ve pet şişe toplanan çeşitli projelere katıldıklarını ifade etmiştir. Bu konuda katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Sanat etkinlikleri çok yapıyoruz. Bunları tamamladığımız zaman kâğıt çöplerimizi kapımızın önünde geri dönüşüm kutularımız oluyor. Bu kutulara atıyoruz ve çocuklar bunu neden yaptığımızı biliyorlar. Hani yeni ağaçlar kesilmesin. Fabrikada bunlar kâğıda dönüyor tekrar kullanabiliyorlar. Mesela plastik ve pil olduğu zaman burada kutularımız bulunuyor. Pil kutusuna atabiliriz.” (Ö17)

“Yani biz o dönemde atık projesi yaptık yine. Okulumuzda işte kâğıt, metal, cam kutularını koyduk. Ve çocukların evde çöplerini ayrıştırıp okula gelip onları kutu resimlerine göre atmalarını sağladık. Atık pil projeleri yapmıştık. Bunların doğaya verdiği zararlardan ötürü, toprağa verdiği zararlardan ötürü, içindeki maddelerden bahsedip pil toplama projesi yapmıştık. Biz zeytinyağı toplamıştık tüm velilerimizden.” (Ö20)

Bu temada öne çıkan bir diğer faktör sınıf etkinliklerinde doğal materyal kullanımıdır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Mesela doğadan materyaller topluyoruz. Onlarla çocuk kendi tasarısını oluşturuyor. Mesela yaprak, sonbahar mevsimiyle ilgili. Mesela ben kırmızı rengi veriyordum. Hem de sonbahar mevsimi geldiği için çocukları doğaya çıkardım. Orada kırmızı renkli yaprakları bulmalarını istedim. Daha sonrasında kendi kırmızı koleksiyonumuzu oluşturduk. Kozalak topluyoruz, taş topluyoruz, odun parçacıkları topluyoruz.” (Ö4)

Ayrıca artık materyal kullanımı da bu temada öne çıkmaktadır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“..... kullanmadıkları kıyafetlerden çantalar yapmaya çalışıyoruz. Yani kendileri tasarlıyorlar bu çantaları da. Ya da kullanmadıkları tişörtler olsun, onları tekrar boyayıp kendi özgün ürünlerini çıkarıp onları tekrar kullanma fırsatı buluyorlar.” (Ö10)

Özetle katılımcılar, geri dönüşüm ve ayrıştırma çalışmalarına önem verdiklerini, artık materyallerin geri dönüşümüyle çeşitli projeler gerçekleştirdiklerini ve bu projelere velileri de dahil ettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklara çevre bilinci kazandırmak için geri dönüşüm kutuları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, yaprak, kozalak, taş gibi doğal materyallerle etkinlikler düzenleyerek çocukların doğayla bağ kurmalarını sağladıklarını, artık materyallerle özgün tasarımlar yapma çalışmalarına yer verdiklerini belirtmişlerdir.

3.2.3 Toplumsal normlar için yapılanlar

Toplumsal normlar için yapılanlar teması altında katılımcılar; saygı, sevgi ve paylaşmak gibi kavramları öğrettiklerini, etik ve ahlaki değerleri korumanın önemini vurguladıklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda bayram ziyaretleri ve unutulmaya yüz tutmuş gelenekleri canlı tutan etkinlikler yaparak kültürel değerlere sahip çıkmayı hedeflediklerini belirtmiştir.

Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Örneğin çocuğa anlatıyoruz. Bayramda neler yapılır, amacı nedir? Bizim kendi örf adetimiz de ne anlama geliyor? Açıkçası eskiden olan bir şeyi unutturmaya çalışıyorum.” (Ö14)

Başkalarına saygı duymak konusu da bu temada öne çıkmaktadır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Nezaket cümleleri kullanmaları için ilk önce ben örnek oluyorum. Ya dediğim gibi grup içerisinde davranma. Masada nasıl davranması gerektiğini, yemek yerken nasıl davranması gerektiğini ya da atıyorum arkadaşım ile herhangi bir oyuncak falan aldığımda. Bazı çocuklar gerçi biraz da yaş gelişimine bağlı ben merkezci oluyorlar. Gidip pat diye elinden çekiyor oyuncuğu. Hani örnek olmak için arkadaşından ‘alabilir miyim, biraz oynayabilir miyim’ bu tarz cümleler kullanmasını. Eğer karşı taraf vermek istemiyorsa derse ‘Hayır’ı da bilmesi gerektiğini öğretiyoruz.” (Ö9)

Özetle katılımcıların, toplumsal normlar teması kapsamında sevgi, saygı, paylaşım gibi kavramları canlı tutmayı ve etik değerleri korumayı önemsedikleri, bayram ziyaretleri ve gelenekleri hatırlatan etkinlikler ile kültürel değerleri yaşatmayı hedefledikleri görülmektedir. Ayrıca, başkalarına saygı gösterme konusunda nezaket cümleleri kullanmanın önemini ve toplum içinde bu davranışların benimsenmesini çocuklara aşılamaya çalıştıkları dikkat çekmektedir.

3.2.4 Tasarruf sağlamak için yapılanlar

Tasarruf sağlamak için yapılanlar teması altında katılımcılar, sınıfta yapılan etkinliklerde doğal malzeme kullanmak, yemek saatlerinde tüketecekleri kadar yemek almak, israf etmemek ve aşırı tüketimin önüne geçmeye çalıştıklarını vurgulamıştır.

Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Tüketebilecekleri kadar tabaklarına yemek almalarını, fazlasını çöpe atmamaları gerektiğini, israf etmemeleri gerektiğini nedeni ile birlikte vermeye çalışıyoruz. Yani bu tarz şeyleri küçükten önlemeye çalışıyoruz. Etkinlikler yapıyoruz, boyamalar yapıyoruz bunlarla ilgili.” (Ö27)

Bu temada vurgulanan konulardan biri de tutumlu olmaktır. Buna yönelik bir katılımcının ifadesi dikkat çekmektedir:

“Yani hazırını almak yerine var olandan üretmeye özen gösteriyoruz. Sınıfımızda kullandığımız ders materyallerini tekrar tekrar yapmak yerine bir kere sağlam bir şekilde yapıp uzun yıllar kullanıyorum.” (Ö5)

Ayrıca bilinçli tüketim konusu da bu temada öne çıkmıştır. Buna yönelik katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmektedir:

“Uzun ve kalıcı, çocukların uzun süre kullanabileceği ürünler almaya özen gösteriyorum. Mesela kuru boya alırken, kalın ve uzun süre kullanılacak kalemler. Ya da ne bileyim çok çabuk tüketilebilen şeyler almayı çok önermiyorum velilerime.” (Ö21)

“Mesela kalemler yerlere düşüyor. Kime ait olduğunu bilmiyoruz. Ben onları mutlaka toplarım. Bir kutum vardır, kutunun içerisine bırakırım. Sonra çocuk etkinlik yaparken belki ‘öğretmenim pembe kalemim yok’ der. Ona veriyorum. Yani onların ziyan olup gitmesine asla müsaade etmem.” (Ö28)

Özetle katılımcıların, gereksiz harcamalara ve yemek israfını önlemeye yönelik tedbirler aldıkları, ders materyallerinin uzun ömürlü ve etkin bir şekilde kullanılması için çaba gösterdikleri görülmektedir. Dayanıklı ders materyallerini tercih edip, ziyan etmeyerek sürdürülebilir tüketim bilincini destekledikleri görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik algılarını ve sınıf içi uygulamalarını derinlemesine incelemiştir. Elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin sürdürülebilirlik konusundaki yaklaşımlarının ve sürdürülebilir bir yaşam için aldıkları bireysel önlemlerin ekonomik, çevresel, toplumsal ve kültürel olmak üzere dört ana tema altında toplandığını ortaya koymuştur. Ekonomik sürdürülebilirlik teması altında katılımcıların, tasarruf yapma, kaynak biriktirme, israfın önlenmesi, tutumlu olma, istihdam sorunlarının çözülmesi, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve üretim-tüketim dengesi sağlanması gibi unsurlara yönelik ifadelerinin olduğu görülmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik teması kapsamında ise geri dönüşüm, doğal kaynakların korunması, ekolojik dengenin sağlanması, küresel ısınmanın önlenmesi, yeşil alanların korunması ve organik yaşamın teşvik edilmesi gibi önceliklere odaklandıkları yönünde ifadelere yer verildiği görülmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik teması altında etik ve ahlaki değerlerin korunması, sosyal bütünleşme, toplumsal farkındalık ve bireysel gelişim gibi unsurlara yönelik ifadelerinin olduğu görülmektedir. Kültürel sürdürülebilirlik teması altında ise ahlaki değerlerin yaşatılması, gelenek ve göreneklerin korunması ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasına vurgu yaptıkları dikkat çekmektedir.

Literatürde sürdürülebilirlik genel olarak ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları ile incelenmiş olup, bazı kaynaklarda politik ve kültürel boyutların da önemli birer bileşen olduğu görülmektedir (Tonguç & Özbayraktar, 2017). Öztürk (2017), sürdürülebilirliğin çok boyutlu ele alınması gerektiğini vurgulayarak, yalnızca tek bir boyutuna odaklanılırsa sürdürülebilirliği anlamaya çalışmanın konunun derinliğini sınırlandıracağını ifade etmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirliğe yönelik kapsamlı bir bakış açısı geliştirdiği ve bu bakış açısının geniş teorik çerçevelerle örtüştüğü gözlemlenmiştir (Aydın & Avşar, 2023). Bu durum okul öncesi öğretmenlerin sürdürülebilirliği sadece çevresel çerçevede değil, ekonomik, sosyal ve kültürel çerçevede de değerlendirdiklerini göstermektedir.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun Brundtland Raporu (1987), işsizlik, sanayi dengesi ve tarımsal gelişme, temel ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik büyüme gibi sürdürülebilirlik hedeflerini belirlemiştir (Uğraş & Zengin, 2019). Bu bağlamda tasarruf yapmak, kaynak biriktirmek, israfı önlemek, istihdam yaratmak ve üretim-tüketim dengesi sağlamak gibi konularda aktif olan katılımcıların ekonomik sürdürülebilirliğin temel ilkelerini ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadelerin literatürde geçen ekonomik sürdürülebilirlik kapsamında ekonomik büyüme ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi hedeflere uygun olduğu görülmektedir (Uğraş & Zengin, 2019). Ekonomik sürdürülebilirliğe belirgin yer veren bu araştırmadan elde edilen bulguların, sürdürülebilirlik alanında yapılan eğitim araştırmalarındaki yaklaşımlardan farklı bir perspektif ile literatüre önemli bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Araştırmada, sürdürülebilirliğin sosyal ve kültürel boyutlarının ekonomik ve çevresel boyutları kadar önemli olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların sağlıklı iletişim, karşılıklı saygı, etik değerlerin korunması ve kültürel kimliğin devamı için önemli rol üstlendikleri ve kültürün nesiller boyu devam etmesi konusunda ifadelerinin olduğu görülmektedir. Öztürk (2017) sürdürülebilirliğin çok yönlü bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini, tek boyutu ile ele alınırsa bir anlam ifade etmeyeceğini ve alan yazında bu konudaki çalışmaların genellikle çevresel konularda olduğu sonucuna varmıştır. Duran (2022)'ın okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir gelişme uygulamalarına ilişkin yapmış olduğu incelemede okul öncesi alanda öğretmen görüşleri şeklinde yapılan çalışmaların sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, çevre bilinci oluşturma, çevre farkındalığı yaratma gibi konularda olduğunu saptamıştır. Bu bağlamda

çalışmanın, okul öncesi öğretmenlerin sürdürülebilirlik kavramına bütüncül bir yaklaşım geliştirdikleri yönünde tutumları olması sebebi ile alanyazındaki ilgili araştırmalardan farklı olduğu söylenebilir.

Kaynakların hızla tükenmesi, ekonomik istikrar ve toplumsal ilişkileri olumsuz yönde etkileyerek, toplumları kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak için harekete geçirmiştir (Meadows, 1972). Bu bağlamda sürdürülebilirlik kavramı, ekolojik tahribat, iklim değişikliği, kaynak kullanımı, tüketim alışkanlıkları ve küresel ısınma gibi konular ile küresel tartışmaların merkezinde yer almıştır. Katılımcıların geri dönüşüm, kaynak tasarrufu, emisyonların azaltılması ve yeşil alanların korunması gibi konularda görüş bildirmeleri, çevresel zararları azaltma taahhütlerini göstermektedir. Benzer şekilde, Hatipoğlu ve Uzun (2023) de öğretmenlerin insan kaynaklı çevre sorunlarını azaltmaya yönelik önlemler aldıklarını belirtmiştir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların çevresel farkındalık kazandırmak amacıyla çeşitli yöntemler kullandıkları görülmektedir. Bu yöntemler arasında sınıfta yapılan çalışmalarda; doğal kaynakların bilinçli kullanımı üzerine hatırlatmalar yapmak, çevre temalı hikayeler anlatmak, filmler izletmek ve dramatik oyunlarla sürdürülebilir davranışlar sergilemek yer almıştır. Aydın ve Avşar (2023), öğretmenlerin öğrenciler üzerinde rol model olarak güçlü bir etki yarattıklarını ve sürdürülebilirlik bilincini aktarabilecek potansiyele sahip olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların kendi sınıflarında bitki yetiştirme, doğal materyal kullanımı, orman gezileri gibi etkinliklere yer vererek çocuklara çevre bilincini kazandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Katılımcıların; erken yaşta sürdürülebilirlik eğitiminin başlaması ve çocukların doğayla bağ kurmalarının önemine vurgu yapmaları, bu bilincin kalıcılığını artıracak önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Güzelyurt ve Özkan (2018), okul öncesi dönemdeki çevresel etkinliklerin genellikle bitki yetiştirme, doğa gözlemi ve hayvan bakımı gibi uygulamaları içerdiğini ifade etmiştir. Katılımcıların ayrıca geri dönüşüm projelerinde doğal ve artık materyal kullandıkları, belirli gün ve haftalarda çevre temalı etkinlikler gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yönelik verilen öneriler ise şu şekildedir;

- Literatürde okul öncesi alanında sürdürülebilirlik çalışmalarının çevre bilincine dayalı olduğu görülmektedir, sürdürülebilirliğin tüm boyutları ile incelendiği araştırmalar yapılabilir.
- Literatürde benzer araştırmalar bulunmasına rağmen okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik görüşlerine yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Okul öncesi alanı kapsayan sürdürülebilirlik araştırmaları yapılabilir.
- Okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilir farkındalığını arttıran uygulamaların neler olduğu, okul öncesi öğretmenlerinin sürdürülebilirlik duyarlılığı ile ilgili araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak veri toplanmıştır. Benzer araştırmalar yapılarak gözlem ve doküman gibi farklı örneklem yöntemlerinden yararlanıp veri çeşitlendirmesi sağlanabilir.

Sonuç olarak, okul öncesi öğretmenlerinin sadece sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna odaklanmayarak sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarını da içeren kapsamlı bir farkındalık geliştirdikleri dikkat çekmektedir. Bu, erken yaşta kazanılan çevre ve sürdürülebilirlik bilincinin gelecekte kalıcı ve olumlu etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır (Ogelman & Durkan, 2014). Ayrıca bu araştırma, alanyazında ilgili araştırmaların ilköğretim ve lise düzeyinde daha fazla, okul öncesi düzeyde kısıtlı olduğu

varsayılarak ilgili alanyazına katkı sağlayabilir. Buna ek olarak, öğretmenlerin sınıfta yapmış oldukları uygulamaların ve sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili görüşlerinin literatüre önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Yazar Katkı Beyanı:

1. Seda Ceylan SAĞIR: Kavramsallaştırma, hipotez ve yöntem planlama, veri toplama ve analizi, ön taslak yazımı ve düzenleme

2. Seda SARAÇ: Kavramsallaştırma, hipotez ve yöntem planlama, danışmanlık, denetim, inceleme-yazma ve düzenleme

5. KAYNAKÇA

- Akgül, U. (2010). Sustainable development: Action field of applied anthropology. *Anthropology* (24), 133-164.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk eğitim tarihi*. Kültür Koleji Yayınları 2, İstanbul, (1993).
- Apaydın, T. (2023) *Sürdürülebilirlik muhasebesi, sürdürülebilirlik raporlama ilkeleri (Gri), Bist sürdürülebilirlik endeksinde işlem gören bankaların sürdürülebilirlik raporlarının karşılaştırılması* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Aydın, H. & Bakır, N. A. (2023). Anaokulu öğretmenlerinde sürdürülebilirlik ve çevre bilinci algısının değerlendirilmesi. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, 8(1), 83-101.
- Ayrancı, E. (2017) *Sürdürülebilirlik kavramı kapsamında çevreye duyarlı üretim: firmaların çevreye duyarlı üretime geçişlerinde devlet desteklerinin etkisi* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research In Psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research In Sport, Exercise And Health*, 11(4), 589-597.
- Davis, J. (2010). *Young children and the environment: early education for sustainability*. Cambridge; Port Melbourne, Vic: Cambridge University
- Değirmenci, Y. & Gül, D. (2024). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(3), 1289-1299.
- Demir, Y. Y. & Hayta, P. (2023). *Türkiye’de Eğitim Alanında “Sürdürülebilirlik” üzerine yapılan tezlerin incelenmesi: Tanımlayıcı Bir Çalışma*. Second International Conference on Scientific and Academic Research.
- Dere, İ. & Çinikaya, C. (2023). “Tiflis bildirgesi ve BM 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarının çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programına yansımaları.” *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1343-1366.
- Dömbekçi Akman, H. & Erişen, M.A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Duran, B. (2018). *Sürdürülebilirlik kavramının önemi, karşılaşılan sorunlar ve şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi.
- Duran, M. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir gelişme uygulamalarına ilişkin görüşleri ve uygulama örneği. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(2), 402-419.
- Eş, A. (2008). *Sürdürülebilirlik ve firma düzeyinde sürdürülebilirlik performans ölçümü* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu

- Gök, M. & Yiğit, S. (2017). Türkiye’deki büyükşehirlerin sürdürülebilirlik kriterleri açısından incelenmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 253-273.
- Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34(151).
- Güzelyurt, T. & Özkan, Ö. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde çevre eğitimine ilişkin görüşleri: Durum Çalışması. *Turkish Studies*, 13, 11.
- Hatiboğlu, A. & Mercan Uzun, E. (2023). Okul öncesi öğretmenlerinin çevresel sürdürülebilirlik hakkındaki görüşlerinin ve uygulamalarının incelenmesi. *Journal of National Education*, 52(240).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Çev. Ed. Sellahattin Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mutlu, G. (2020). Türk akademisyenlerin yağmacı dergilere ilişkin görüşleri: bir nitel betimsel çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 107-134.
- Ogelman, Gülay, H. & Durkan, N. (2014). Toprakla buluşan çocuklar küçük çocuklar için toprak eğitimi projesinin etkinliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31).
- Okyay, Ö., Demir, Z. G., Sayın, A. & Özdemir, K. (2021). Ekolojik okuryazarlık eğitiminin farkındalığı ve çevreye yönelik motivasyonların etkisi. *Başkent University Journal Of Education*, 8(1), 129-146.
- Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: “Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim”.
- Öztürk, H. M., Güngör, H. & Ogelman, H. G. (2021). Okul öncesi dönemde kültürel miras eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Denizli ili örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 175-203.
- Öztürk, M. (2017). Sürdürülebilir gelişme odaklı eğitim: Kuramsal çerçeve, tarihsel gelişim ve uygulamaya dönük öneriler. *İlköğretim Online*, 16(4), 1-11.
- Paker, Y. (2018). *Çevresel sürdürülebilirlik ve tedarik zincirinde çevresel sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Pamuk, D. K. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Turkish Journal Primary Education*, 4(2) 72-84.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons Ltd.
- Scoones, I. (2007). Sustainability. *Development in Practice*, 17(4-5), 589-596.
- Siraj-Blatchford, J., Smith, K. C. & Smauelsson, I. P. (2010). *Education for sustainable development in the early years*. Buenos Aires, Argentina: OMEP, World Organization for Early Childhood Education.
- Tonguç, B. & Özbayraktar, M. (2017). Sürdürülebilir okul öncesi eğitim yapılarının sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 2(1), 27-46.
- Uğraş, M. & Zengin, E. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının sürdürülebilir kalkınma için eğitim ile ilgili görüşleri. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(1), 298-315.
- Ulutaş, A. (2011). Okul öncesi dönemde drama ve oyunun önemi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 232-242.
- World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 224-229.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları
- Yılmaz, S. (2021). *Doğal afet sonrası geçici barınmanın çevresel ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.